

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

Sectio Nona. De Appendicibus Breuiarij.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40233

SECTIONONA.

De Appendicibus Breuiarij.

N fine Breuiarij addita sunt quædam, quæ dici possunt Appendices; quia non sunt partes Horarum Canoniarum, nec ad eas nisi remotè pertinent: de quibus, ordine Breuiarij seruato, nunc restat dicendum.

SECTIONIS NONÆ CAPITA VI.

- 1 De Officio paruo beate Virginis Mariæ.
- 2 De Officio Defunctorum.
- 3 De Psalmis Gradualibus.

- 4 De Psalmis Pœnitentialibus.
- 5 De Ordine Commendationis animæ.
- 6 De Benedictione mensæ & Itinerario Clericorum.

De Officio paruo beate Virginis Mariæ.

CAPVT I.

1 **A** Petro Damiani Cardinali fuit institutum Officium, quod dicitur paruum beate Virginis, ante annum 1056; ait Baronius eodem anno in *Annalibus*: vel restitutum, vt scribunt in *Vita eiusdem Petri Flamialis & Fortunatus*, quæ habetur initio Operum eiusdem; Gregorio VII. iubente, vt addit Hieron. Rubeus in *Histor. Rauennat.* quod puto verius; quia Paulus Diaconus in *Expositione Regule sancti Benedicti*, quæ habetur M. S. in Bibliotheca Aniciana Collegij S. Gregorij de Vrbe, scribit, quod Gregorius III. & Zacharias, Summi Pontifices, qui vixere ante annum 752. præceperunt Cassinensi Congregationi, vt omni tempore vnâ

cum Officio diuino recitarent etiam Officium B. Virginis; ergo antiquiorem habet auctorem. Decreto deinde Urbani II. in Concilio Claramont. anno 1096. mense Nouembri, recitari ab omnibus Ecclesiasticis quotidie iussum est, vt notat Radul. *Propos.* 20. Consuetudo tamen hæc, seu lex, fortasse non fuit vbique recepta; quæ paulatim in communem vsum abiit: vnde Summistæ omnes dicunt, vsu tantum vim legis habente, non Iure scripto illud recitari, quod notat Azor. *par. 1. lib. 10. cap. 16.*

2 Extra Chorum nunc temporis nemo tenetur hoc Officium recitare, contra Nauar. *de Orat. cap. 10. num. 3.* qui tamen *Miscell.* 77. mutauit sententiam, ob Bullam Pij V. qui in Bulla edita pro Breuiario tollit omnem obligationem recitandi hoc Officium extra Chorum.

A a 3 Pen-

3 Pensionarij extra Chorum tenentur ad recitationem quotidianam huius Officij, sub pœna restitutionis fructuum pensionis ad ratam, eâ ratione, quam attulimus suprâ in restitutione fructuum beneficij *Section. 1. cap. 6 num. 2. pag. 11.* vt patet in Bulla Pij V. hac de re edita: *Ex proximo Lateranensi.*

4 Quòd si Pensionarij recitent Horas Canonicas maiores ratione Ordinis sacri, vel Beneficij, tunc eximuntur ab onere recitandi huius Officij parui; imò verò etiam, si ex pietate tantùm recitent Officium maius: quod docent communiter Doctores. Vide Azor. *loco citat. cap. 4. quest. 3.*

5 In Choro, si adest consuetudo recitandi hoc Officium, obligat adhuc; cùm Pius V. eandem potiùs confirmauerit in Bulla Breuiarij: non tamen Canonicus extra Chorum tenetur ad illud recitandum, vt docet Azor. *loco cit. cap. 16.* si vtatur Breuiario Pij V.

6 Imò sacra Rituum Congregatio die prima Septemb. anno 1607. decreuit, seruandam esse quoque eam consuetudinem, qua recitatur in Choro hoc Officium in Semiduplicibus, & Dominicis, non obstante Rubrica Breuiarij, de qua mox dicemus; quia nimirum Pius V. in Bulla Breuiarij habet hæc verba: *Sine praiudicio sanctæ consuetudinis illarum Ecclesiarum, in quibus Officium paruum B. Virginis in Choro dici consueuerat; ita vt in prædictis Ecclesijs seruetur ipsa laudabilis consuetudo celebrandi more solito prædictum Officium. More, ait, solito;* ergo & in Dominicis, & in Semiduplicibus, si adest consuetudo. Tandem Urbanus VIII. de consilio sacre Rituum Congregationis decreuit 2. Ia-

nuarij 1627. etiam mutato proprio Breuiario, & Romano acceptato, adhuc eos teneri ad quotidianam Officij beatæ Virginis recitationem, qui antea ex consuetudine tenebantur: & Decretum fuit impressum Romæ, instante Abbate Ripolensis Monasterij in Catalonia.

7. Quando verò sit aliàs dicendum in Choro, explicatur in Rubricis Breuiarij circa finem eiusdem: nam omittitur, quando sit Officium nouem Lectionum (excepta consuetudine numero præcedenti allegata) & hac de causa, quod doleo, in multis Ecclesijs Festa plura nouem Lectionum introducta sunt, Regularibus quoque eadem celebrantibus, vt relegetur à Choro Officium paruum B. Virginis. Ipsi viderint.

8 Non item dicitur in Vigilia Natiuitatis Domini; quod etiam notatum reperi in Breuiar. M. S. nec in Feriis maioris Hebdomadæ, vt vni Christo vacemus, aliàs autem in Breu. M. S. & 1550. triduum tantùm vltimum maioris Hebdomadæ excipiebatur in recitatione huius Officij: nec infra Octauas Paschæ: quòd & tradit Radulph. *Propos. 20.* propter temporis, inquit, incongruentiam: nec infra Octauas Pentecostes, vt in Breu. M. S. & 1550. nec in Sabbatis, quando sit Officium de beata Maria; ne bis, ait Radulph. videatur dici idem Officium. Quibus diebus omittitur à primis Vesperis, & in Vigilia Natiuitatis à Matutino, vt in Breuiar. etiam M. S. & 1550. antea recitabatur in Choro, etiam in Festis Duplicibus maioribus, vt testantur Breuiaria prædicta M. S. & 1550. non puto tamen vbique; quia adhuc seruaretur hic ritus, ob ea quæ diximus *num. 6.*

9 De modo illud recitandi tum in Choro, tum extra Chorum nunc dicamus. Nam septem Horas habet, & Horæ easdem partes, quas in Horis Canonicis enumerauimus; vt in numero earum septenario easdem causas mediteris erga B. Virginem, quas erga Deum significauimus in Horis Canonicis *Secl. 1. cap. 3. num. 5. & 6. pag. 2.*

10 Concordant hæc Horæ cum antiquis, vt satis indicat Radulph. *loco citato*, & cum Breuiar. M. S. exceptis his quæ sequuntur. Nam in Breu. 1550. additur Hymno, *Memento salutis auctoris* (qui est de Hymno ad Vesperas Natiuitatis Domini) sequens alter Versus, *Maria mater gratiæ*; qui olim erat vltimus Hymni, *O gloriosa*, ex Michaële Timotheo de *Hymnis lib. 4. Hymn. 32.* Ante secundam Lectionem addidere Benedictionem, quæ in M. S. non erat: mutata est tamen à Pio V. in eam quæ nunc legitur. Ad Horas omnes fiebat commemoratio Apostolorum, & omnium Sanctorum, quæ hodie fit ad Vesperas & Laudes tantum. Extat Bulla Pij V. anno 1575. qua prohibentur Officia beatæ Virginis vulgari sermone edita; & approbatur quod hodie habetur, additis aliis quæ in eodem Officio leguntur.

11 Quadruplex item mutatio huius Officij indicatur à Radulpho *loco citato*, & habetur in Breuiar. M. S. & 1550. in Aduentu, post Natiuitatem, tempore Paschali, & reliquo anni tempore: & congruit varietati temporum. Tempore Passionis nulla fit detractio, sed dicitur *Gloria Patri* in Inuitatorio, & *Æ. 3.* vt in Festis Sanctorum. Tempore Paschali dicuntur in Noct. tres Antiphonæ, vt aliàs, quia non est

Officium de Festo. An verò addendum sit *Alleluia* Inuitatorio, Antiphonis, Responsoriis, &c. dubitauerunt non pauci. Ex vna parte negant, ad distinctionem Horarum maiorum Canonicarum; & quia Rubrica hac de re in loco proprio Breuiarij non habetur: ex altera affirmant; & videtur haberi satis in Officio simili beatæ Mariæ in Sabbato. Neque minùs resonare debet *Alleluia* in Officio paruo beatæ Virginis, quàm in Officio Christi, qui suæ Resurrectionis prima Matri gaudia & maiora dedit. Nihilominùs tamen non est addendum *Alleluia*, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 28. *Martij 1626.* Mutatur etiam in Nocturno Antiphona *Post partum* in *Angelus Domini* tempore Aduentus, & in Officio Annuntiationis & Conceptionis beatæ Virginis, quia propriè & principaliter representant tempus ante Natiuitatem Christi, & mysterium Incarnationis: quod sonat Antiphona *Angelus Domini.*

12 Si contingat transferri Festum Purificationis ob Dominicam priuilegiatam, seu aliam ob causam; eo casu transfertur etiam mutatio Officij, quam supra significauimus. quod expressè dicitur in Breuiario 1550. sed extra Chorum mutatur die 3. Februarij; quia in hoc casu attenditur Festum; non Officium Chori.

13 In Choro dicitur hoc modo. Preponitur Officio diei in Martinis & Vesperis, in aliis Horis postponitur. Docet idem Radulph. *loco cit.* ex vsu Romano; secundum vsum, inquit, Fratrum Minorum, quorum Breuiaria adhibita sunt, vt aliàs diximus, exclusis aliis à Nicolao III. Habetur etiam hic ritus in Breuiar. M. S. & 1550. Ratio esse potest, quia diuiditur Officium

in antemeridianum & pomeridianum. Vtrumque verò, auspice B. Virgine, inchoari debet, præmissis eiusdem Horis paruis, Matutino & Vesperis maioribus, de Officio diei: & eo casu omittitur *ψ*. in fine, *Fidelium animæ*. Reliquæ Horæ postponuntur, vti minores Horis Canonicis. Prima de beata Virgine dicitur, antequam legatur Martyrologium; quod non est pars Horæ primæ, sed quid superadditum, vt supra docuimus: vnde & à multis legitur extra Chorum in loco Capituli.

14 Extra Chorum dicitur pro oportunitate temporis. Et primò ante quamcumque Horam dici debet Saluatio Angelica, vt in Breuiario 1550. præscribitur, & Durand. docet *lib. 5. cap. 2.* tum in fine vltimæ Horæ, si plures simul recitentur, vt Durandus *ibidem*.

15 Diuidi quoque potest in priuata recitatione, ex causa, Matutinum à Laudibus, dicta in fine Salutatione Angelica, & eadem repetita ante Laudes; vt in simili casu diximus de Horis Canonicis cum Nauarro *suprà Sect. 4. cap. 2. num. 3. & 4. pag. 52.*

16 Proposita est Indulgentia centum dierum recitantibus dictum Officiu iuxta Rubricas Breuiarij à Pio V. in *Bulla eiusdem Breuiarij.*

De Officio Defunctorum.

C A P. I I.

Officiu Defunctorum dictum est Agenda à Walafrid. *cap. 25.* & à Durand. *lib. 7. cap. 35.* quia agere significat celebrare. item Exequiæ, ab August. *lib. de Cura pro mortuis*: non quia extra alia sequuntur, vt quidam definiuere; sed quia, ex Durand. *ibid.* extra viuos mor-

tui sepeliuntur, & extra Horas Canonicas hoc Officiu proprius habet ritus. Donatus definit Exequias, quia mortuus præibat, ceteri sequebantur in funere. Cùm autem hodie in funere præcedat Clerus cadauer mortui, dicere possumus, nos mortuum sequi, quia obiit ille prius. Exequias explicat ab executione dictas Mutius Capucinus *de Offic. mort. cap. 6.* quia, inquit, executioni mandanda est Defunctorum voluntas.

2 De hoc Officio habetur Canon *Extra. de Celebratione Missar. cap. Cum cantantur* ab Apostolis ortum habet, ex Dion. *de Ecclesiast. Hierarch. cap. 7.* ab Origene auctum fuisse dicitur, teste Augustino in *lib. Enchirid.* & Ilidoro *de Officijs Ecclesiasticis.* S. Augustino tamquam auctori tribuit Iacobus de Valentia in *Exposit. Hymni Te Deum.* Auctor ligni vitæ *lib. 5.* auctorem huius Officij facit Amalariu *cap. 79. de Ordine Antiphon.* indicat, se collegisse ex Romano & Mertenfi Antiphonarijs ea quæ recta sibi visa sunt de ordine sepulturæ. Responsoria composuit Mauritius Episcopus Parisiensis, qui obiit anno 1196. teste sancto Antonino citato à Demochare *Tom. 2. de Sacrificio Missæ cap. 18.* Orationes, *Deus qui inter Apostolicos, & Fidelium,* habentur in Sacramentario Gregoriano. Pius V. addidit Orationes tres, nimirum pro die Depositionis Defuncti, Anniuersario, patre & matre Sacerdotis, vel recitantium eandem Orationem, non cuiuscumque; in quo non pauci errant: & tamen Oratio ipsa indicat, de patre & matre recitantis tantum ibi fieri commemorationem; non aliorum. Oratio *Absolue* est in Sacramentario Gregoriano. Clemens VIII. addidit alia

alias duas pro Defuncto & Defuncta, quæ erant necessariae pro vario Defunctorum ritu: quarum prima, *Inclina*, legitur in Sacramentario citato; reliquæ sunt posteriores Sacramentario. in reliquis nulla est mutatio. Idem est Officium apud Radulph. *loco cit.* & in Breu. M.S. & in edito 1550. Conclusiones Orationum in Breuiario diuersa sunt à conclusionibus in Officio Defunctorum Ritualis Romani, in quo semper dicitur, *Per Christum Dominum nostrum*, sed in Breuiario datur ritus Officij in ordine ad Officium de die diuinum; in quo ea est conclusio, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*, &c. in Rituali verò traditur Officij ritus in ordine ad exequias, in quibus vnica est conclusio, *Per Christum Dominum nostrum*. & hac ratione non pugnant inuicem Breuiarium & Rituale Romanum.

3 Inchoationes & expletiones huius Officij non fiunt vt in Horis Canonicis, ad tristitiam significandam, ex Walaf. *cap. 25. de Eccles. Obseru.* & simili modo, ait Alcuinus *cap. panult.* celebramus hæc Officia, quo celebrantur in iis diebus quibus Christus descendit ad inferna. Matutinum dicitur Vigiliæ ab Alcuino *de Exeq. mort.* in quo Inuitatorium dicitur vt in propria Rubrica, nempe in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & in die depositionis seu obitus Defuncti, etiamsi vnum tantum dicatur Nocturnum, vt habetur in Rituali Romano. Itemque in die depositionis tertio, septimo, trigesimo, & Anniuersario; & regulariter, quando tres Nocturni dicuntur, etiam ex Durando *lib. 5. cap. 3.* quia ad solemnius Officium inuitandi sunt plures. Per annum autem omittitur, quia in hoc

Officio exequias Christi in Parasceue fieri solitas imitatur, Durand. *ibidem*. Nocturni verò tres dicuntur in crastino Omnium Sanctorum, vt in prædicto Bren. M. S. & apud Radul. & in depositione Defuncti, nisi aliud impediat, ex Rituali Romano Pauli V. duplicatis Antiphonis. In quibus Nocturnis, ex Alcuino, significantur illa Officia nocturnalina, quæ in morte Domini celebrantur. In ferialibus autem tres Lectiones cum tribus Psalmis, seu vno Nocturno, & Laudibus, ad repræsentandum, ex eodem Alcuino, triduanam Christi sepulturam. Et ideò neque ad Lectiones datur benedictio, neque in fine dicitur *Tu autem*, sicut nec in triduo mortis Christi, Durand. *lib. 5. cap. 2.* Antiphona nona, *Situit anima mea ad Deum viuum*, ita legenda est, licet in Psalmo dicatur, *ad Deum fortem* (non fontem) *uiuum*: & habes exempla in Breuiario Antiphonarum, quæ paululum discordant à Versu Psalmorum, quorum sunt Antiphonæ; vt in 2. Antiphona 1. Nocturni Dominicæ. In fine Vesperarum & Laudum dicuntur preces semper genibus flexis, etiam quando omittuntur Psalmi. Episcopis autem in *Cærim. Epif. lib. 2. cap. 10.* pro eorum dignitate præscribitur, vt stantes dicant Preces: quod non debet esse commune reliquo Clero. Dicitur *Pater noster*, *Et ne nos*, alta voce. quod in M. S. Breuiar. traditur. in Breuiar. 1550. malè negatur. Quem ritum in Vesperis restituit Pius; & in Laudibus explicauit magis Clemens VIII. Versus autem frequentissimus, *Requiem æternâ*, &c. habetur in Sacramentario Gregoriano: qui diuiditur in fine Psalmorum, & in Precibus; licet in Responsorijis sit vnus Versus, contra P. Ruiz, vt sit loco

loco *Gloria Patri*, &c. in fine Psalmorum. Auctores facit Apostolos huius Versus Michaël Timoth. in *quest.* 300. q. 17. Psalmi verò in fine Vesperarum & Laudum non dicuntur in Commemoratione omnium Defunctorum, neque in depositione Defuncti, si tres Nocturni dicantur, ex Rituali Romano Pauli V. neque in Officio Duplici, pari ratione. Contraria enim est ratio illorum, ac noni *q.* longioris, *Libera me*: quod non modò dicitur in prædicta Commemoratione, sed etiam quodcumque dicuntur nouem Lektionen: quare omittuntur illi Psalmi, quando dicitur hoc Responsorium. Versus qui dicuntur post Psalmum, si pro vno sit Officium, dicuntur in numero singulari, sicut & Oratio sequens: reliqua in toto Officio non mutantur, neque Versus post Orationem; quod in Rituali Rom. habetur.

4 Orationes tres dicuntur sub vna conclusione diuerso modo ac in Missa; in qua prima Oratio concluditur, & duæ aliæ per modum commemorationis adduntur. Sed in Officio commemorationes non sunt, cum Antiphonas & Versus non habeant; & ideò vnius Orationis rationem habent, ad quam totum Officium ordinatur. Oratio *Fidelium* si sola dicitur, habet conclusionem valde propriam; si cum prioribus duabus, habet breuiorem, & communem tribus, quæ diriguntur ad Deum conditorem & redemptorem, diuersam à conclusione quæ habetur in Missa, Maioribus ita volentibus, qui diuersimodam conclusionem assignauere in Missali, Breuiario, & Rituali. Versus *Requiescant in pace* dicitur in fine, omnibus surgentibus, tam in Vesperis quàm in Laudibus, eo modo quo diximus de *Benedi-*

canus Domino Sect. 5. cap. 17. numero 8. pagina 96. nisi consuetudo sit alia.

5 Quæritur: An, quando Vesperæ Defunctorum & Matutinum dicuntur separatim ab Horis Canonicis, siue in Choro, siue extra Chorum, præmittenda sit secretò Oratio Dominica? Hoc obseruat Cappella Papalis in Festo Omnium Sanctorum, in quo, omissis secundis Vesperis de Festo, ne Vesperæ Defunctorum inchoentur ex abrupto, recitatur prius Oratio Dominica: quæ item repetitur ante Matutinum. quod notat Christophorus Marcellus in *Carim. Pap. lib. 2. Sect. 2. cap. 24. & 25.* & exemplo Cappellæ idem præscribitur in *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 10.* etiam si Vesperæ Defunctorum iungantur Vesperis de Festo. Certè Rituale Romanum non præscribit Orationem Dominicam, licet agat de Officio separatim dicendo ab Horis Canonicis: quare placet non dici regulariter. Illud quoque est notandum, quòd si aliquando diuidatur Matutinum hoc à Laudibus, eo casu in fine Matutini dicuntur Preces sine Psalmo cum Oratione, seu Orationibus, vt congruo sine terminetur.

6 Adhuc quæritur: An Vesperæ dicendæ sint ante Matutinum, quod præfente corpore manè cantatur ante Missam, cum ex sint primæ Vesperæ, & tamen manè non est Vesperarum tempus. Respondetur, omittendas esse eas Vesperas, quæ pridie Matutini Officij recitari nequeunt. Nostri igitur Clerici, qui tenentur pro Defuncto ex nostris recitare ter Officium Defunctorum, tribus scilicet diebus; si nocte moriatur ille, non tenentur in Choro ad primas Vesperas; aliàs autem recitare

tare debent coniunctas Vesperas diei, si feriales sint, alioquin post Completorium, non habita ratione Officij, sed Suffragij. Qua ratione, primo die poterunt manè cantare semel Matutinū, & iterū à prandio post Vesperas 2. Matutinum, & deinceps sequenti die tertium, vt celerius ille iuuetur. Sed congruentius quolibet die manè cantatur Matutinum tribus dictis diebus, vel ea ratio saltem ineatur, qua Vesperæ nullo modo secundæ (quas non habent Defuncti) videantur esse.

7 Non habent Defuncti secundas Vesperas, ad significandum, quòd hoc Officiū finem habebit, quando animæ ab omni pœna liberatæ Deo fruuntur, Beletth *cap. 160.* sed, mea sententia, demuntur ad minorem Officij solemnitate, vt fit in Festo Simplici.

8 Omittitur hoc Officiū tempore Paschali, quia, inquit Durand. *lib. 6. cap. 72.* ad Christum solum eo tempore dirigenda est mens: neque interea patiuntur animæ dispendium, quia & beneficia nostra sunt illis communia; & nec expressius memoria pro illis fieri posset, quàm agendo memoriam de morte, Christi (nota pro sequenti casu) & eiusdem resurrectione, per quam à pœnis liberari expectant. extra Chorum tamen vtile est ipsa Officia dicere. Hæc Durand.

9 Item omittitur in Hebdomada maiori: quod à Pio V. fuit statutum: nam apud Durand. *loco citato*, in Breviar. M.S. & 1550. triduum tantum vltimum dictæ Hebdomadæ excipiebatur. causam attulimus *num. preced.* Aliam adfert Radulph. *Propos. 20.* ob dierum incongruentiam, sicuti tempore Paschali ob temporis iucunditatē. & hanc intelligo causam. Incongruentiam verò ille non explicat: fortasse,

quia pro Christo solo, non pro aliis, in Hebdomada maiori debemus esse in tristitia summa.

10 Item in Festis nouem Lectionum; quod habet etiam Radulph. *loco citato*, ob dierum ait festiuitatem: in M.S. & 1550. idem præscribitur. Nisi adimplenda sit Defunctorum voluntas, pro qua permittitur separatim dici Officio dici à sacra Rituum Congreg. *die 12. Iunii 1628.*

11 Dici verò debet prima die cuiuscumque mensis non impedita Festo nouem Lectionum, & vt ait Alcuinus, in Calendis. Cestè, vt quanto cyùs Defunctis suffragemur, & semel saltem in mense omnibus Defunctis communibus Ecclesiæ Suffragiis. Quòd si sola dies vltima mensis sit libera, ea die dicatur; licet in sequenti die rursus pro mense sequenti dicendum foret. quod adnotauimus in Ordine nostro perpetuo Tab. 13. 14. mense Maio.

12 Sed quid, si in Aduentu & Quadragesima dici non queat in mense Decembri, & Martio, in Feriis secundis, de quo ritu dicemus statim; vtrum ratione mensis erit semel saltem recitandum prima die non impedita Festo nouem Lectionum? Contingit casus in Aduentu, quando Dominica 1. Aduentus occurrit die 29. Nouembris, vt videre est in Tabulis nostri ordinis perpetui Tabula prima, octaua, & aliis. Et in Quadragesima vnicus etiam est casus, quando Feria 4. Cinerum occurrit in die 28. Februarij vt in Tabul. 25. eo enim anno Feriæ 2. omnes sunt impeditæ Festis nouem Lectionum. Andreas Castaldus in suo *Carim. lib. 3. cap. 7. nu. 8.* negat debere dici ea ratione; quia in Quadragesima hoc Officiū est annexū onus dici, nempe Feriæ 2. & idem valet in Aduentu: sed

sed ratio non conuincit, quia onus annexum Feriæ secundæ non tollit onus, quod potest esse ratione primæ diei mensis. Vnde accidit in Feriâ secundâ per annum dici Missam pro Defunctis, vt in Rubricis Missalis tit. 5. n. 2. & Feriâ tertiâ, quæ sit prima mensis sequentis, dici Missam quoque pro iisdem ratione Rubricæ n. 1. Ea igitur verba, *Ante Quadragesimam prima die non impedita dicitur Officium Defunctorum;* &, *Ante Aduentum prima die non impedita dicitur Officium Defunctorum,* ita sunt intelligenda, vt intra Quadragesimam & Aduentum nulla habeatur ratio mensis. Et confirmatur ex Rubrica generali Missalis tit. 5. n. 1. cuius verba sunt: *Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum & Quadragesimam) dicitur Missa pro Defunctis,* quæ certè respondet Officio Defunctorum. Et ratio est, quia nulla habita ratione mensis, fiunt Suffragia sapiùs, hoc est, semel in Hebdomada tam Aduentus quàm Quadragesimæ. Si verò aliquo anno (quod rarò contingit) Feriis secundis omnibus impeditis, non dicatur Officium Defunctorum, parum refert.

13 Dicitur præterea hoc Officium in Feriis secundis tam Aduentus quàm Quadragesimæ, hoc est, initio Hebdomadæ, vt citiùs Defunctis suffragemur. Qui ritus præcisè in Feriâ 2. ortum habuit à Monachis Gamungensibus, ex Petro Damiani anno 1056, quod adnotauit etiam Baron. *eodem anno:* vel dici potest, quia cælum creatum fuit die Lunæ, idèò petit Ecclesia, vt in cælum transferantur animæ de Purgatorio. In Quadragesima verò quotidie recitabatur, ex Radulpho *loco citato.* Pius autem V. Feriâ 2. contentus, nihil ultra iussit.

14 Quæres: Occurrente Vigilia Natiuitatis Domini in Feriâ 2. Hebdomadæ 4. Aduentus, vtrum ea die recitandum sit hoc Officium. In Breu. M. S. & 1550. aperte negatur: quia non debent dici Vesperæ, nisi dicatur etiam Nocturnum cum Laudibus. Nocturnum autem cum locum habeat post Laudes diei, non congruit deinde, vt post Laudum Vigiliæ Officium, quod ex Duplex, dicatur Officium Defunctorum; & eò magis, quia est Officium Duplex priuilegiatum, quod excludit omne aliud Duplex. Adde, omitti eodem die Officium beatæ Virginis paruum; cum tamen agatur eadem die de proximo partu Virginis: quantò magis Officium Defunctorum, quod minuit iucunditatem illius Vigiliæ. Denique si concedatur Officium Defunctorum, etiam in Missa fiet commemoratio eorumdem; quæ tamen nullam admittit commemorationem, nisi Dominicæ, si in ea occurrit Vigilia: imò & posset celebrari Missa de Requiem in ea Vigilia, à qua excluditur Duplex Festum, & Missa consequenter Defunctorum, quæ prohibetur dici in Festo Duplici. At Castaldus *in Carim. lib. 3. cap. 1. n. 9.* concedit, posse dici Officium Defunctorum in Vigilia Natiuitatis ratione Feriæ 2. tum quia non est impedita Festo nouem Læctionum; tum quia in ea Vigilia excluditur tantum à Rubricis Officium paruum B. Virginis; & addit prudentissimè, potiùs esse recitandum pridie Vesperæ, vbi est consuetudo; quæ certè non tollitur à Rubricis Breuiarij in Officio Defunctorum. Cui tamen respondeo, in Breu. M. S. & 1550. expressè prohiberi Officium Defunctorum à Completorio pridie Vigiliæ Natiuitatis cantato. Et ad primam rationem dico, æqui-

æquiparari, & præcedere Officium dictæ Vigiliæ, si comparetur cum Festo quolibet nouem Lectionum: ad alteram, ibi non excludi Officium B. Virginis cum particula restrictiua tantum; sed omitti de Officio Defunctorum id præscribere, quod præscriptum iam fuerat de Officio paruo B. Virginis. imò non fuit necesse aliud decernere, sumpto argumento à fortiori, vt diximus, si excluditur Officium B. Virginis, ergo multò magis Defunctorum.

15 Accedamus ad horam recitandi huius Officij. Et Vesperæ quidem recitari debent post Vesperas etiam Festi Duplicis, si Feria sequatur, vt in Breuiar. M.S. & 1550. Et sacra Rituum Congregatio 23. Maij 1603. pro prima die mensis, si hæc sit libera à Festo nouem Lectionum, decreuit, Vesperas Defunctorum recitandas esse vltima die præcedentis mensis, licet ea sit festiua de præcepto; vt populus frequens post auditas Vesperas Dominicæ, vel Festi, audiat statim & Vesperas Defunctorum pro Suffragiis generalibus: sicut in Dominicis Aduentus & Quadragesimæ fieri solet in Vesperis pro Officio Defunctorum, sequenti Feria secunda persoluendo. Qui ritus mihi placeret quàm maximè, in iis etiam Regularium Ecclesiis, in quibus, vi Regulæ, qualibet Feria 2. vel alia non impedita, solet singula Hebdomada recitari Officium pro Defunctis fratribus, consanguineis, & benefactoribus. Defunctis autem vtilius esset; quia contingere potest, vt, dempta Feria 2. reliquæ Feriæ sint impeditæ Festis nouem Lectionum, & sic in ea Hebdomada non dicatur Officium.

16 Matutinum verò Defunctorum

post Laudes diei recitatur in Breuiario M.S. & 1550. Cui Rubricæ inhærendo sacra Rituum Congregatio prohibuit, in Festo Sanctorum omnium cantari Matutinum Defunctorum vesperti, & iussit recitari in ipsamet die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum post Laudes diei, 1. *Septemb. 1607.* Episcopis autem tantum conceditur, vt in die Festo Omnium Sanctorum possint in suis Ecclesiis recitare cum Clero suo Matutinum Defunctorum, vt dicitur in Cærim. Episc. lib. 2. cap. 10. ea certè de causa, vt sequenti maue liberiores sint ad Missam solemniter cantandam pro Defunctis: quæ causa satis apertè significatur initio prædicti capitis.

17 Consuetudo tamen illa Regularium recitandi Matutinum Defunctorum vesperti post Completorium pro die sequenti, non videtur improbanda, si de Officio ex vi Regulæ agatur; neque etiam ex vi Rubricarum, in quibus dicitur: *Nisi alia sit consuetudo Ecclesiarum.*

18 Restat vltimò dicendum de obligatione ad hoc Officium recitandum: hæc autem nulla est, excepta Commemoratione omnium Defunctorum, de qua diximus *sect. 7. c. 13. pagina 171.* nulla, inquam, est, soluenne nos Pío V: in Bulla Breuiarij ab antiqua obligatione, & ab omni peccato; exhortante tantum, & Indulgentia centum dierum pro vnaquaque vice ad præscriptum Rubricarum proposita, alliciente. Ex quo Nauarrus recitur, qui ante Pium V. *de Orat. cap. 10. nu. 4.* docuerat, Officium Defunctorum certo die præscriptum in Breuiario esse partem Horarum Canonicarum.

19 Quòd si aliunde oriatur obliga-

B b tio

tio recitandi Officium Defunctorum, puta, ex voluntate testatorum; in iis quidem diebus, quibus conceditur Missa de Requiem (qua de re in *primo Tomo diximus pag. 11. & 12.*) absque dubio recitari poterit.

20 In aliis verò diebus, in quibus prohibetur Missa de Requiem, adhuc tamen recitari poterit (exciperem Festa primæ & secundæ classis, & triduum maioris Hebdomadæ postremum) etiam in Choro: quia dispar est ratio inter Missam & Officium Defunctorum. illa namq; suppleri potest cum Missa de die, eo modo quo docuimus in *primo Tomo pag. 223. à num. 19. & seqq.* non autem Officium cum Officio de die: vel præter cantatam Missam de die in Collegiatis, potest cantari altera de Requiem, ut Romæ fit quotidie in Ecclesia S. Petri. Festum autem, etiam de præcepto, ex minus solemnibus, non impedit recitationem huius Officij, ut patet ex dictis supra *num. 10. 15. & 17.* maxime si adsit Ecclesiarum consuetudo.

21 Pius itaque V. tam in Bulla quam in Rubricis loquitur de Officio Defunctorum ex communi intentione Ecclesiæ pro Suffragiis generalibus recitando in Choro, remittens antiquam obligationem illud sæpius recitandi, & quotidie, ut olim, in Quadragesima; tum præscribit eos dies, quibus illud idem congruentius recitari vel omitti debet: non autem excludit obligationes proprias ex testamenti Defunctorum rationabiles.

22 Si tamen accidat in his obligationibus aliqua necessitas ex causa rationabili reducendi, aut commutandi, aut eas moderandi, ad tempus, seu in perpetuum, declarauit sacra Tridentini Concilij Congregatio *Sess. 25. cap. 4.*

posse Episcopos in Synodo, & Regularium Superiores in Capitulis Generalibus circa hæc Officia decernere quidquid magis expedire iudicauerint, ea commutando in Missas, &c. si ante Concilium ea fuerint imposita: quod postremò à nobis additum eadem sacra Congregatio significare visa est in *Decretis de celebratione Missarum sub Urbano VIII. 21. Iunij 1625. §. Ac primo.* vbi, dum prohibet reductionem Missarum post Concilium, non ante illud, indicat aperte, eam fuisse mentem sacri Concilij, de qua dubitabant Doctores Fufius Moneta noster de *Comm. ultim. vol. quest. 11. conclus. 4. num. 367. & seq.* de his Officiorum commutationibus agit. hoc loco hæc satis.

De Psalmis Gradualibus.

C A P. I I I.

FAciamus gradum, ordine Breuiarij, ad Psalmos Graduales, qui dicuntur Canticum graduum & ascensionis, ex vi vocis Hebrææ *Amahaloth*. Et Græci quidem, Theodoretus & Euthymius, docent, Cantica hæc intelligenda esse ad litteram de ascensione Iudæorum à Babylone in Ierusalem, Spiritu sancto per os David præcinente calamitatem eorum, & libertatem. Alij, è quibus Durand. *lib. 5. cap. 2.* malunt esse compositos hosce Psalmos, ut canerentur in ascensione quindecim graduum Templi Salomonis: tot enim fuisse affirmat S. Augustinus *Tract. in Psalm. ultimum*; cui Lyranus subscribit; & significant ascensiones Electorum in Deum per quindecim gradus. Septenarius enim veteris Testamenti est, octonarius noui Testamenti est numerus, ex
Am-

Ambros. *Enarr. 2. ad Horontianum*: quasi dicantur Electi per scalam præceptorum veteris & noui Testamenti ascendere ad Deum. & de his fortasse gradibus dicebat Salomon *Eccle. 11. Da partem septem* (Græcè est casus Datiui) *ne non & octo.*

2 Hieron. *in locum Ecclesiaste*, putat septem & octo Psalmos Graduales veteris & noui Testamenti indices esse: vt enim quondam per illorum numerum canebatur Deo, ita per vtrumque Testamentum modò cantantur laudes eidem Deo. Quinque etiam sunt sensus hominis, per quos animus ad Deum trinum ascendit; & ideò diuisi sunt inter quinos.

3 Radulphus *Propos. 21*, meminit, & notat, primos quinque dici pro Defunctis; alios quinque pro nobis ipsis, & amicis; postremos quinque pro omnibus fidelibus: & quadrat ordo hic ascendentibus, iuxta *Psalm. 83. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum*, id est Purgatorij. Nam à Purgatorio Defunctorum eleuamur ad purganda propria peccata, de quibus in secunda Oratione agitur: deinde ad vnionem cum Deo, quem toto corde perquirimus in tertia Oratione; ita vt in secundo ordine Psalmorum declinantes à malo, in tertio faciamus bonum: in quibus tota iustitia consistit.

4 Robertus Card. Bellarminus *in suo aureo libello de Ascensionibus in Deum*, ad instar horum 15. Psalmorum constituit quindecim gradus, quibus ascendas ad Deum; quorum ordo paululùm mutatus triplici Gradualium ordini, meo iudicio, responderè optimè: si nimiram in primis quinque Psalmis mediteris corruptibilia, terram, aquas, aërem, ignem, & mixta; in aliis quin-

que scruteris cælestia corpora, hominem, animam eius rationalem, Angelicam naturam, & Diuinam essentiam: in tertio Psalmorum ordine contempleris Dei potentiam, theoreticam sapientiam, practicam eiusdem misericordiam & iustitiam. quæ singula omnia prosequitur ille in dicto libello.

5 Si tibi placeant magis sanctissimi Rosarij mysteria, ea distribue hoc modo: vt, quæ sunt doloris, primo ordini cum *Requiem* pro Defunctis tribuas; quæ gaudij, secundo ordini; quæ gloriæ, tertio adscribas.

6 Nam primi quinque Psalmi vnicam habent conclusionem: *Requiem æternam*, &c. alij habent quisque suam cum *Gloria Patri*; quia pro Defunctis orantes abstinere solemus à glorificatione Trinitatis, vnicam & æternam eis requiem desiderando, vt eisdem, post quinque sensuum in Purgatorio purificationem, in quibus deliquerunt, eadem æterna requies tribuatur. Deo autem danda est gloria in ascensu nostro, siue declinemus à malo, siue faciamus bonum; de quibus in 2. & 3. agitur Psalmorum ordine Gradualium. Vltima Oratio habetur in Liturgia Græca S. Petri pro Collecta Missæ.

7 Dicuntur autem in Feriis quartis Quadragesimæ, latius sumpto vocabulo Quadragesimæ, ita vt includatur Feria 4. Cinerum, in qua etiam dicuntur hi Psalmi; Pio V. ita limitante: ante quem quotidie in Quadragesima recitabantur. Ante Matutinum dicuntur de more antiquo, ex Radulph. *Propos. 21*. in Breu. M. S. & in 1550. & ante Officium paruum B. Virginis, quod fit vnum cum Officio maiori, ex P. Ruiz *in Cerimoniali*; vt nimirum

per octo quosque dies ab initio ieiunij, ascensiones in corde nostro disponamus de virtute in virtutem, donec ad Christum in Cruce exaltatum perueniamus, quem in Hebdomada maiori contemplamur.

8 Omittuntur in ipsamet maiori Hebdomada; cum ibi militet eadem ratio, qua omittitur Officium paruum B. Virginis & Defunctorum; & omittuntur in Festo nouem Lectionum, ratione Festi, vt ait Radulph. *loco cit.*

9 Nulla nunc est obligatio, ex Bulla Pij V. qui proponit recitantis Indulgentiam quinquaginta dierum; si nempe recitent in Feriis quartis Quadragesimæ, siue in Choro, siue extra Chorum eos recitent; & absoluit Clerum ab antiqua obligatione. Si adest consuetudo eos recitandi in Choro, stetur legitimæ consuetudini; sicut etiam de Hora recitandi, de qua *cap. sequenti num. 6.*

De Psalmis Pœnitentialibus.

C A P. I V.

Psalmi Pœnitentiales, qui scilicet ad pœnitentiam nos mouent, sunt numero septem; & videntur fuisse in vsu ante S. Augustinum, qui morti proximus eos lectitasse fertur; neque tamen auctor idem ipse perhibetur. Ordo Romanus eorum meminit in FERIA 4. *Quadragesima in capite ieiunij.* Cassiodorus docet, septem esse, quia totidem modis remittuntur peccata nostra, Baptismo, passione martyrij, eleëmofyna, dimittendo aliis, conuertendo alios, abundantia charitatis, & pœnitentia. Hæc ille.

1 Innocentius III. iussit eos recitari in Quadragesima, ex Radulph.

Propos. 21. quia tempus est opportunum ad pœnitentiam.

3 FERIA sextæ assignati fuerunt in Quadragesima à Pio V. cum & hi quotidie recitarentur in eadem: vnde ordine Feriarum seruato, sexta FERIA sequente quartam, Pœnitentiales locum habent in Breuiario post Graduales. Minor est etiam Pœnitentialium numerus quàm Gradualium.

4 Absolutè incipiebantur, ex Radulph. *loco citat.* sed in Breuiar. M.S. & 1550. præmittitur Antiphona, *Ne reminiscaris,* &c. sumpta de Tobia libro. Quilibet Psalmus concluditur cum Trinitatis glorificatione solita, à qua speratur diuina gratia per pœnitentiam; gratia verò dicitur gloria Dei, *Rqm. 3.*

5 Recitantur post Laudes diei, dicto *Benedicamus Domino,* & *Deo gratias,* vt habetur etiam in M.S. & 1550. & ante Primam; quia iustus in principio (diei) accusator est sui; sed Radulphi tempore dicebantur post Primam, in qua Confessio fit peccatorum.

6 Quòd si consuetudo detur aliqua antiqua & inueterata recitandi in Choro Psalmos Pœnitentiales in Feriis v. post Completorium in Quadragesima, & in Feriis tertiis Psalmos Graduales; sacra Rituum Congregatio declarauit, eam retineri posse, vt in vna Laudensi respondit 2. *Augusti 1603.*

7 Congruit tamen multò magis FERIA sexta, in qua peccauit Adam, & mortuus est Christus eadem die.

8 Non in Festo nouem Lectionum. Quid enim peccatoris tristitia cum festiuitate Beatorum? nec in Parasceue, FERIA sexta maioris Hebdomadæ, vt dictum est de Officio Defunctorum.

9 Litanîæ, quæ habentur post Psalmos Pœnitentiales, demptis aliquibus Sanctis de nouo additis, eadem sunt quæ in Ordine Romano in *Benedictione Ecclesiæ*; non tamen ante sanctum Hieronymum eas fuisse in vſu, ſentit Walafr. *de Rebus Eccles. cap. 28.* quod intellige apud Romanos; nam in Ecclesia Neocaſarienſi eas adhibitas eſſe, ſcribit ſanctus Baſilius *Epiſtola 63.*

10 In Breuiariis M. S. & in edito 1550. plures Sancti recenſebantur, & petitiones diuerſarum rerum multò plures erant, eæ ſcilicet quibus additur, *Te rogamus, audi nos.* Pius autem V. ſelegit nobiliores Sanctos, & ad ſufficientem numerum petitiones rededit: quibus non debet fieri vlla additio, inconſulta ſancta Sede Apoſtolica, nec etiam Patronorum loci; & præferim, quando dicuntur Litanîæ ex præſcripto Breuiarij Romani in Rogationibus, & in Feriis ſextis *Quadrageſimæ*; quia Pius V. prohibuit in Bulla omnem additionem. Fortè in aliis caſibus addi poterant ab Episcopis, puta in quibusdam neceſſitatibus populorum, ſicut adduntur in Rituali Romano varia, *A peſte, fame, & bello*, & eiufmodi, ob varios caſus. Neque Paulus V. videtur prohibuiſſe in Rituali Romano additionem, ex cauſa rationabili: ſed ſacra Rituum Congregatio die 22. *Martij* 1631. reſpondit Canonice Cathedral. Rhegienſis, non poſſe inſeri alios Sanctos in Litanîis, præter deſcriptos, etiam tempore peſtis, quo ij petebant facultatem addendi Sanctos Titulares & Patronos ciuitatis: multò minùs inuocandi erunt in Litanîis ij qui nondum ſunt canonizati, ex *Gloſſa in cap. unico de Reliq. &*

venerat. Sanctorum. in 6. §. Sedes Apoſt. ver. Hoc eodem. quam ſequitur Bellarmin. *de Sanctorum beatitudine cap. 10.* imò neque priuatim recitando Litanîas, vt docet Sanchez in *Summ. lib. 2. cap. 43. num. 5. & ſequentibus.*

11 De Domno Apoſtolico, id eſt Papa, omnes Litanîæ meminerunt. Domnus enim idem eſt ac Dominus; ſed vocabulum Dominus terroris eſſe, non reuerentiæ, exiſtimabant antiqui, ait Panuinus *de Interpret. vocum obſcur.* qui & Apoſtolico dictus eſt, tamquam Succellor Petri Principis Apoſtolorum, vt ait Rupert. *lib. 1. de Diu. Offic. cap. 27.* Vacante Sede, petitiõ hæc de Domno Apoſtolico omitti debet, vnà cum Verſu poſt Psalmum in Precibus, *Oremus pro Pontifice noſtro N.* & Oratione de eodem; quia non eſt, ſi vacat Sedes: nam & in Canone, Sede vacante, iubemur tacere nomen Pontificis, & vocem ipſam.

12 Psalmus poſt Litanîas erat alius, Orationes item longè plures quàm hodie, ex Radulpho, à quo indicatur eſſe vltima Oratio, quæ item apud nos eſt vltima. Pius V. tamen nihil mutauit, ſed omnia à Breuiar. edito 1550. in ſuum tranſtulit Breuiarium, excepto Litaniarum fine, quem proſus accepit à Breuiar. M. S. Habentur in Sacramentario Gregoriano Orationes hæc, *Deus, cui proprium eſt miſereri; Ineffabilem; Deus, qui culpa offenderit; Exaudi quaſumus Domine; Deus, à quo ſancta deſideria; Ure igne; Fidelium; & Omnipotens*, quæ ibidem dicitur eſſe S. Auguſtini; ſed habentur ſparſim in citato libro.

13 Quòd ſi Litanîæ ſeparatim à Psalmis Pœnitentialibus dicendæ ſint,

B b 3 dicto

dicto ad Laudes diei *Benedicamus Domino, Deo gratias*, statim ea dicuntur: nam *Fidelium anima*, pro fine Laudum, dicitur in fine Litaniarum, & utriusque deseruit.

14 Nulla est obligatio extra Chorum recitandi septem Psalmos predictos, absolvente nos Pio V. in Bulla Breuiar. ab omni peccato, & obligatione de hac re; qui concedit Indulgentiam quinquaginta dierum qualibet vice recitantibus eosdem iuxta Rubricas Breuiarij. in Choro, si consuetudo viger eosdem recitandi, conseruetur.

15 Pro Litiis separatim dicendis nulla est Indulgentia; sed obligatio in Litiis maioribus & minoribus. qua de re vide *Sectionem 6. cap. 16. num. 3. pagina 128.*

16 Communior vsus Ecclesiarum Urbis est, quod (excepto Sabbato sancto & Vigilia Pentecostes) Cantores & Chorus eas dicant alternatim: in Litiis maioribus, ad distinctionem à minoribus, alicubi Chorus repetit quæ Cantores integrè dicunt, vt in Sabbato sancto, qua in re standum est locorum consuetudini, & longior Processio congruè id requirit.

De Ordine Commendationis animæ.

C A P. V.

1 **M**agni momenti, vnde pendet æternitas, est exitus animarum de suis corporibus; & ideo cuiusque Sacerdoti, nedum Parocho, datur facultas commendandi animas Deo in hora mortis, & in transitu earumdem animarum. Vt autem quilibet Sacerdos ad manum habere queat, necessitate

præsertim urgente, & Rituali (quod Parochorum est) deficiente, ad calcem Breuiarij additus est Ordo Commendationis animæ. extat in Breuiar. M. S. Vfus autem commendandi animas in earum recessu est antiquior S. Gregorio, qui de eo meminit *Homilia in Euangel. 37.* Et de S. Ioanne Eleemosynario ad morientes ventitante scribit Metaph. *in eius Vita*; à quo agonizantes, vt puto, benedicebantur: nam hic ritus Episcopalis benedictionis in obitu fidelium ante annum 840. erat in vsu, scribente Annonio *libro 5. cap. 19. de Gestis Francorum*; quod Ludouicus Pius Imperator moriens Diogenem Episcopum Metensem accersiuit, & ab eo benedictionem petiit. Vnde sanctus Carolus Borromæus obtinuit à Gregorio XIII. *die 30. Decemb. 1580.* facultatem omnibus Episcopis Prouinciæ Mediolanensis concedendæ Indulgentiæ ægrotis, quos vel ipsi, vel eorum nomine alij visitaauerint; tam vt ægroti benedictionem Episcopi diligentius procurent; tum verò etiam, vt ea reddatur ægrotis utilior.

2 Concordat noster Ordo cum antiquis M. S. excepta mutatione aliquorum Sanctorum in Litiis breuius: quæ breues esse debuerunt, vt, discedente anima, sequentibus precibus magis propriis eam Domino commendemus.

3 In Rituali Pauli V. præscribitur commendanti animam, vt induat Superpelliceum & Stolam violaceam, aspergat locum & infirmum Aqua benedicta, dicens: *Asperges me*, &c. & imaginem Crucifixi ægroti tradat osculandam. de quibus meminit Alcuinus *cap. antepenultimo*; vbi etiam monet,

monet, esse legendas ante morientem Christi Passiones ab Euangelistis scriptas. Et hic ritus quidem est antiquus legendi Passionem Christi coram morituris, ex Actis sanctæ Marthæ Virginis, quæ sibi legi, dum obiret, eandem curauit.

4 Oratio illa, *Commendo te omnipotenti Deo*, &c. tota ad verbum Epistola est, quam Petrus Cardinalis Damiani scripsit amico suo morienti: quæ habetur initio *Tomii tertijs Operum eiusdem*, reponenda in *Tom. 1. lib. 8. Epist. 15. n. 150.* Quod item hoc loco dicitur de tribus atrocissimis tormentis S. Theclæ, illud confirmat Baron. in *Not. Martyrol. 23. Septembris*, & enumerat ignes, theatrum, & bestias, citatis SS. Patribus; sed non explicat, quodnam in teatro passa sit tormentum distinctum à bestiarum faucibus. In *Annalibus anno 47.* explicat, eam tauris alligatam fuisse, ut discerperetur. Nominari verò Theclam in agone mortis, sanctus Cyprianus indicat *Oratione pro Martyribus*, & in *Oratione in die passionis*: quem secuti sunt in hoc eodem ritu SS. Terentius, & socij, tum alij, ut scribit Baron. loco citato.

5 Ceterùm fax cum Cruce, præter lectionem Passionis Christi, mirificè iuuant in agone constitutum, ex instituto Apostolico; quæ affuere in obitu sanctæ Marthæ Hospitæ Christi, ut refert sanctus Antoninus *par. 1. tit. 6. cap. 20.* De Crucis affectibus coram moriente agit Tobias noster *par. 1. cap. 66. circa finem.*

6 Resp. *Subuenite Sancti Dei*, est antiquum, & habetur in Antiphonario sancti Gregorij.

De Benedictione mensæ & Itinerario Clericorum.

C A P. V I.

1 **Q**Uæ frequenter vsurpare dicitur Clericum in genere precum, ea collecta sunt in calce Bremarij pro vsu faciliori totius Cleri. Inter hæc Benedictio mensæ, quæ manè fit & vesperi, opportunum hoc loco habet locum.

2 Originem habet à Christo, qui benedixit, antequam panes quinque distribueret turbis; & in vltima cœna benedixit, fregit, &c. Post cœnam eandem Hymnum dixit, *Matth. 16.* id est Psalmum 113. *In exitu Israël de Ægypto*, ut docet Baron. anno 34. ex Rituali Hebræorum in Paschali cœna, quo, morem aliorum secutus, vsus esse creditur Dominus noster.

3 Si antiquiora quæramus, 1. *Reg. 9.* vbi legimus, *Benedicit hostia*, Chaldæus legit, *Benedicit super cibum.* & Daniel item *cap. 14.* laudato Deo comedit cibum. Post cibum verò extat præceptum de gratiarum actione *Deut. 8. num. 10.*

4 Apostoli igitur imitati Christum docuere posteros Benedictionem mensæ, ut Paulus Timotheum 1. *ad eundem cap. 4.* ut exponit locum illum Turrecrem. *cap. Non liceat. Dist. 44.* S. Athanas. *de Sermon. Virgin.* Vbi, inquit, sederis ad mensam, & inceperis frangere panem, ter eum consignans (hoc est signo Crucis) his verbis gratias age: *Gratias agimus tibi, Pater noster.* & cum surrexeris à mensa, rursum gratias agendo trinis vicibus dicas: *Miserator & misericors Deus escam dedit timentibus se. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto.*

5 Inter

5 Inter Latinos S. Hieronymus ait *Epistola 22. ad Eustochium de Custod. virginit.* nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa; nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia. meminit & Rabanus *de Inst. Cleric. lib. 2. cap. 10.* vbi habetur Vers. *Edent pauperes, &c.*

6 Eius omissio peccatum est veniale, ex Nauar. *de Orat. cap. 18. num. 43.* valet enim ad abigendos dæmones, & ad continentiam nostram in cibo & potu, vt ait Chrysostomus *de Fide Anna;* & ad laudandum Deum pro præsentibus & futuris bonis, ex Basil. *Epistola 1.* item ad delenda peccata venialia gastrimargiæ, ex Chrysost. *in Psalm. 42.* Iulius Nigronus *Tract. ascetico 7. cap. 1. Incitamento 5.* citat Geminianum, qui *in cap. Non liceat,* obligat Clericos sub mortali ad Benedictionem mensæ, contra communem tamen opinionem; vt vel ex hoc videas, eam non esse negligendam.

7 Porrò formula in Breuiario traditum benedicendi, tum gratias agendi, cum auctorem non habeat, & in antiquissimis reperiatur Breuiariis, sua antiquitate auctoritatem sibi conciliat maximam. Clemens *lib. 7. Apostolic. Constitut. cap. 48.* meminit Orationis in prandio distinctè: in cæna verò, quæ apud antiquiores ieiunio deditos erat magis in vsu quàm prandium, Versus ille dicebatur: *Edent pauperes, & saturabuntur, &c.* imò S. Hieronymus *in Marc. 14.* vbi de Hymno Saluatoris disputat, docet illum vsurpassè pro Hymno eundem Versum, *Edent pauperes, &c.* ex *Psal. 21.* qui de Passione est totus. Alter Versus, *Memoriam fecit mirabilium suorum, &c.* quo nos vtimur, habet auctorem, vt

suprà dixi, Athanasium. Oratio, *Benedic Domine nos, &c.* habetur ferè tota in libro Sacramentorum Grimoldi Abb. *num. 126.*

8 Solemus ad ea verba prædictæ Orationis, *Domine nos,* signare Cruce nos ipsos; & ad sequentia verba, *& hac tua dona,* signare cibos Cruce, nempe accepto ritu ab antiquis, qui & ante cibum signabant se signo Crucis, ex Tertull. *lib. de Corona milit. cap. 3.* & signabant ipsos cibos, ex Athanas. *suprà citato.*

9 Geminatur initio vox *Benedicite, Benedicite:* quasi inuicem hortemur nos ad benedicendum Domino, ex Durand. *lib. 4. cap. ultimo.*

10 Mutatio Versuum pro varietate Festorum, sicut & Psalmorum, est opportuna, ab Hebræis deducta & Hebræorum Ritualibus, ex Baron. *anno 34.* Fit autem mutatio regulariter à primis Vesperis Festi, si cænatur; quia à primis Vesperis incipit Festum, cessatque mutatio, vt in Rubricis Breuiarij. hoc est: Versus de Natiuitate Domini dicuntur hodie in postrema recognitione Breuiarij vsque ad cænam exclusiue in Vigilia Epiphaniæ: Versus de Epiphania, vsque ad cænam inclusiue diei Octauæ: Versus de Paschate, vsque ad cænam exclusiue Sabbati in Albis: Versus de Ascensione, vsque ad cænam inclusiue Feriæ 6. post Octauam Ascensionis: Versus de Pentecoste, à cæna, quæ fit in meridie Vigiliæ eiusdem (quia Missa Vigiliæ habet omnia quæ sunt propria Festi) vsque ad cænam Feriæ 6. Quatuor Temporum: nam in Sabbato post Nonam terminatur tempus Paschale. In triduo Hebdomadæ maioris dicuntur Versus vt in Breuiario.

11 Dubitarunt aliqui grauiſſimi vi-
ri, An in benedictione mensæ infra
Oſtauum Paſchatis nihil aliud adden-
dum ſit Verſui, *Hæc dies*, &c. cùm in
Rubrica habeantur hæc verba, *Dici-
tur tantum Verſ. Hæc dies*. ſed facile
reſpondetur, ea omnia dici quæ in pri-
ma Benedictione dicuntur, excepto
Verſu & Pfalmo propriis Feſti Paſcha-
lis, iuxta præcedentem Rubricam,
§. *Prædictus modus*, &c. Verſus autem
ſolent in aliis Feſtis & temporibus,
tum in prandio, tum in cœna multi-
plicari; neque qui dicitur ante men-
ſam, dicitur ſeu repetitur poſt men-
ſam. Solum Paſchale Feſtum hoc ha-
bet, vt non varientur Verſus; ſed vnus
& idem tantum dicatur ante, & poſt
menſam repetatur, *Hæc dies*. Et hic eſt
ſenſus eorum verborum, *dicitur tan-
tum*. Quæ particula *tantum*, vti dubia,
idcirco deleta eſt in recognitione poſt-
rema Breuiarij.

12 Ante Orationem, quæ dicitur
poſt menſam, *Retribuere dignare*, &c.
non præponitur *Oremus*; quia non
eſt propriè Oratio, vt patet ex conclu-
ſione, quam non habet, *Per Chri-
ſtum Dominum noſtrum*, &c. & Cle-
mens VIII. clariorem Rubricam de
hac re adiecit, quæ in textu Pij V. de-
ſiderabatur.

13 Inter hæc benedicuntur Lectõr, vt
ad menſam legat, qui in triduo Heb-
domadæ maioris non dicit, *Iube Dom-
ne*, nec in fine, *Tu autem Domine*, ob
cauſas à nobis allatas *Sectione ſexta
cap. 13. num. 11. pag. 123*. Quæ etiam
omittuntur veſperi ad ientacula breuia
in diebus ieiuniorum: in quibus,
qui benedicit, aut gratias agit, multa
omittit de communi Benedictione,
aut gratiarum actione, qua in re abun-
dat quifque in ſenſu ſuo, & variæ

ſunt formulæ Regularium. Rubricæ
Breuiarij nihil præſcribunt de hac re;
vt intelligamus, ientacula veſpertina
in diebus ieiuniorum concedi ſecun-
dum indulgentiam, non ſecundum
imperium; & integrum ieiunium
Eccleſiaſticum non admittere, niſi
vnicam comeſtionem, quæ in Breuiä-
rio vocatur cœna; ad quam adhiben-
tur Benedictio, & gratiarum actio cœ-
næ assignata.

14. De lectione verò quid dice-
mus? Auguſtinus dicitur auctor le-
ctionis ad menſam à Gemma *libro 2.
cap. 63*. vt mentes cùm corporibus
reficiantur. Iuſſa fuit ad menſam
Episcoporum ab Eusebio Papa, vt
in Epitome Conciliorum; deinde ad
menſam Sacerdotum à Concil. Nan-
netenſi, & Tolet. III. *cap. 7. à Gratia-
no relatis Diſt. 44*. Origenis tempore
fuiſſe in vſu hanc lectionem, tradit
Hieronymus in *Epistola 18. ad Mar-
cellam*. In Cœnobijs Regularium ad-
hibitam fuiſſe ſcribit Baſil. in *Reg.
bren. Interrogat. 180*.

15 S. Bernardus à Radulpho ci-
tatus *Propoſit. 11*. curabat legi in
Reſectorio libros ſacræ Scripturæ,
qui non leguntur in Choro; & poſt
libros Machabæorum legi quatuor
libros Euangeliorum, dimiſſis ſeu
omiſſis Paſſionibus; quod poſtre-
mum, meo iudicio, eſt maximè no-
tandum, & ad maiorem Domini-
cæ Paſſionis reuerentiam obſeruan-
dum videtur, ob auctoritatem tanti
Patris.

16 Itinerarium poſt Benedictio-
nem mensæ ad vſum Cleri colloca-
tum eſt in fine Breuiarij; cuius au-
ctor eſt incertus, neque reperitur in
antiquis Breuiarijs. Habetur autem
paulò longius pro itinere Prælatorum

in Pontificali antiquo, cum Cantico, Antiphona, Versibus, & Orationibus, vna mutata, & altera ante Canticum addita, vt ferè idem sit cum nostro Clericorum Itinerario. Porro Antiphona, Canticum Zachariæ, Preces, & Orationes, quarum vltimæ duæ

diuisim habentur in Sacramentorum libro sancti Gregorij, sunt itineri cui-cumque faciendo satis accommodatæ. Conuenit autem Clerico semper orare, vt itinere suo perueniat ad Deum. Atque hic finis est Breuiarij Romani.

SECTIO DECIMA.

De Cærimoniis ad Horas Canonicas adhibendis.

ORÆ Canonicae vel ab vno, vel à pluribus simul, vel extra Chorum, vel in Choro, vel solemniter, vel minùs solemniter recitari possunt: quibus modis cùm peculiare accidant Cærimoniae, de his reliquum est vt breuiter agamus.

SECTIONIS DECIMÆ CAPITA III.

- 1 De Cærimoniis in priuata Horarum
Canonicarum recitatione.
- 2 De Cærimoniis Horarum Canonica-

- rum in Choro recitandarum.
- 3 De Cærimoniis Horarum Canonicarum
in Choro solemnitus recitandarum.

De Cærimoniis in priuata Hora- rum Canonicarum recitatione.

CAPVT I.

1 **C**onuenienter statur ad Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, quia sunt de textu Euangelico; ad Symbolum item Apostolorum, vt ad fidei confessionem promptiores videamur. Item ad Horarum initia, quibus adiutorium diuinum imploramus, & laudem Deo trino tribuimus. Ad Inuitatorium, ne

seynes videamur, dum alios inuitamus. Ad Hymnos, qui sunt laudes Dei solemniores, inter quos *Te Deum* quoque numeramus. Ad Versus quosque Nocturnorum, & post Hymnos, quia iis, vt docuimus supra, conuertimur & excitamur in Deum. Ad textum Euangelij ante Homiliam, quod per se patet. Ad Capitula, quæ sunt breues exhortationes maiorum. Ad Cantica, *Benedictus*, *Magnificat*, & *Nunc dimittis*, quæ vocantur Euangelia. Ad Orationes denique omnes, quibus imme-